

Хамула Мар'яна – студентка II курсу
Педагогічного інституту СНУ імені Лесі
Українки

Мудрик А.Б. – кандидат психологічних наук,
доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО- ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Постановка наукової проблеми та її значення. Розвиток педагогіки в нашій країні з усією очевидністю показав необхідність у підвищенні уваги до формування професійно-важливих якостей педагогічного працівника. Однією з основних серед них є відповідальність, оскільки рівень її розвитку відображає реальне ставлення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність. Відтак, у контексті високих вимог до розвитку та підготовки її фахівців, проблема формування відповідальності у майбутніх педагогічних працівників набуває особливої актуальності [3].

Проблема відповідальності була предметом вивчення як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (Б. Анан'єв, К. Абульханова-Славська, М. Боришевський, Г. Костюк, Т. Титаренко, О. Леонтьєв, К. Муздибаєв, Дж. Роттер, К. Роджерс, А. Маслоу, Е. Нойман, Е. Фромм, К. Юнг та ін.) [2]. Основна увага дослідників проблеми відповідальності зосереджувалася, зокрема, на вивченні її структурних складових (С. Баранова, М. Савчин, Л. Татомир), критеріїв та показників (К. Абульханова-Славська, Л. Дементій, М. Савчин, Л. Татомир), вікових особливостей розвитку (Ю. Алексєєва, І. Бех, І. Булах, М. Боришевський, В. Горовенко, В. Ігнатовський, А. Омаров, В. Оржеховська, І. Тимошук), специфіки становлення у різних видах діяльності (С. Анісімова, В. Бех, Б. Волков, С. Дмитрієва, К. Муздибаєв, О. Плахотний, М. Солодка та ін.).

Проблема формування особистості працівника педагогічної сфери, базовою рисою якого є відповідальність, в психолого-педагогічній літературі представлена в наукових роботах В. Андрущенко, О. Безпалько, Л. Долинської, М. Гуліної, О. Карпенко, Н. Шмельової та ін. Однак, аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми засвідчив відсутність педагогічних досліджень особливостей розвитку відповідальності майбутнього педагога у процесі професійної підготовки. Тому потрібен комплексно-системний аналіз проблеми, що передбачає вивчення відповідальності на рівні цілісного суб'єкта поведінки, яку він реалізує в конкретних соціально-психологічних та психолого-педагогічних умовах.

Об'єкт дослідження – відповідальність. **Предмет дослідження** – відповідальність як професійно-важлива якість майбутнього педагога.

Мета дослідження – розкрити поняття відповідальності як професійно значущої якості майбутнього педагога; виявити особливості відповідальності майбутніх педагогів. Відповідно до мети дослідження було поставлено такі **завдання**: 1) здійснити аналіз проблеми відповідальності особистості та обґрунтувати теоретичні підходи до емпіричного вивчення відповідальності як професійно значущої якості майбутнього педагога; 2) емпірично дослідити особливості відповідальності майбутніх педагогів.

Методи дослідження. загальнонаукові теоретичні методи дослідження (аналіз, класифікація, систематизація, порівняння та узагальнення даних теоретичних та експериментальних досліджень) та емпіричні методи та методики дослідження: опитувальник багатовимірно-функціонального аналізу рівня відповідальності (В.П. Прядеїн), методи статистичної обробки даних.

Вибірка дослідження: у дослідженні взяло участь 28 студентів, з них 8 студентів I курсу, 7 - II курсу, 7 - III курсу і 6 - IV курсу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Відповідальність – найважливіша властивість особистості. В психології під відповідальність частіше за все розуміють різні форми контролю суб'єкта за своєю діяльністю з точки зору виконання ним прийнятих норм і правил. У психологічному словнику ми знаходимо наступне визначення: «Відповідальність – здійснюваний у різноманітних формах контроль над діяльністю суб'єкта з позицій виконання нестандартних, не прийнятих у суспільстві норм і правил» [4].

Відповідальність – складне і багаторівневе явище. Саме тому проблема відповідальності цікавила науковців в усі часи та стала предметом наукового інтересу фахівців різних галузей – філософії, соціології, психології, педагогіки, політології.

Аналізуючи дослідження науковців (К. Муздибаєва, К. Абульханової-Славської, Т. Гурлеєвої) можна сказати, що відповідальність – це інтегральна якість особистості, що характеризується: усвідомленням і переживанням нею своїх обов'язків, загальних норм моралі; розумінням і прийняттям їх особистісної, групової і суспільної необхідності; правильною орієнтацією в умовах вільного вибору засобів досягнення моральної мети, передбаченням результатів своєї діяльності; готовністю діяти відповідально до індивідуальних і загальних вимог та відповідати за свої вчинки перед самим собою, іншими людьми та суспільством.

Проведене емпіричне дослідження та аналіз отриманих результатів дали змогу говорити нам про те, що рівень відповідальності студентів 1-

4 курсів зростає з кожним роком навчання в університеті. Отримані результати представлені на рис. 1.

Рис. 1. Рівні відповідальності студентів 1-4 курсів

Ці данні дозволяють говорити про те, що для сучасних студентів важливе значення для розвитку та прояву їх відповідальності має контроль з боку викладачів, батьків та оточуючих.

Висновки. Відповідальність – складна моральна якість особистості, яка є найвищою формою її активності. Ця якість є важливою внутрішньою мотивацією вчинків людини, що надає їм цінності. Проте, вона здобувається у досить великому часовому проміжку та в процесі наполегливої праці.

Існує потреба в подальшому дослідженні відповідальності як професійно-важливої якості особистості, адже проведене нами дослідження не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з темою дослідження. Отримані результати дають певне уявлення, але не претендують на вичерпне висвітлення всіх аспектів даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності / М. Боришевський. - К.: Академвидав, 2010. - 416 с.
2. Гурлева Т. Відповідальність підлітка / Т. Гурлева. - К.: Главник, 2008. - 128 с.
3. Патинок О.П. Психолого-педагогічні умови формування відповідальності як професійно важливої якості соціального працівника //Наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №12. Психологія: Зб. наук. пр. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. - №2(26). - С. 329-334.
4. Шапар В.Б., Олефир В.О., Куфлієвський А.С., Фурманець Б.І. та ін.; Психологічний тлумачний словник сучасних термінів / За ред. В.Б.Шапаря. - Х.: Прапор, 2009. - 672 с.